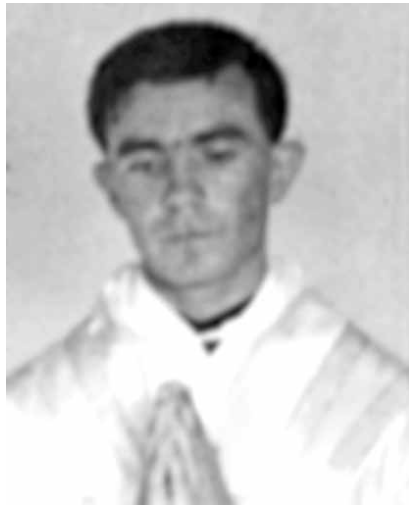

fra Svetislav Markotić (1921. – 1945.)

Temeljni podatci

Iliji i Fili Markotić, r. Mišetić, iz Grabovnika, župa Vitina, 7. se svibnja 1921. rodio sin kojemu su nadjenuli ime Ante. Ante je osnovnu školu završio u Vitini, gimnaziju kod franjevacu na Širokom Brijegu te je odlučio postati svećenikom franjevcem. Ante je u franjevački red stupio na Humcu 13. srpnja 1938. te uzeo ime fra Svetislav. Obukao ga je provincijal fra Mate Čturić. Isti je provincijal primio njegove prve zavjete nakon završetka novicijata, 14. srpnja 1939., a svečano ga je zavjetovao provincijal fra Krešimir Pandžić 14. srpnja 1942. Bogoslovni studij fra Svetislav je polazio na Humcu i u Mostaru. Sva tri svećenička reda primio je u samo dva tjedna: subđakonat 18. lipnja 1944. u Gorici, đakonat 24. lipnja 1944. u Ružićima, a za svećenika je zaređen u Vitini 2. srpnja 1944.¹ Takvo svećenič-

ko ređenje bilo je posljedica ratnih nevolja. Redove je primio u različitim župama koje su bile barem malo zaklonjene od ratnih događanja, a i župne su kuće još bile čitave. Svete redove podijelio mu je mostarsko-duvanjski biskup mons. Petar Čule.²

Redovnički život i studij

Fra Mile Leko, meštar novaka, poslao je 26. rujna 1938. izvješće

provincijalu o oblačenju devetorice kandidata: fra Ive Bagarića, fra Vatroslava Grgića, fra Svetislava Markotića, fra Radovana Petrovića, fra Ljudevita Rupčića, fra Marinka Sušca, fra Anđela Vlašića, fra Miljenka Vukšića i fra Ambrozija Zadre.³ Zanimljivo je da je većina poslije napustila franjevački red, čak petorica: V. Grgić, M. Sušac, A. Vlašić, M. Vukšić i A. Zadro. Ratna su stradanja kao franjevci preživjela trojica: fra Radovan Petrović⁴, fra Ljudevit Rupčić⁵ i fra Ivo Bagarić. Jedini je fra Svetislav zaglavio u vrtlogu rata – i to kao mladomisnik, s tek napunjene 24 godine života.

Prve dvije godine studija fra Svetislav je završio na Humcu, gdje je zbog nedostatka prostora u Mostaru organiziran studij filozofije. Školske godine 1942./43. bio je u drugom tečaju, zajedno s fra Ivom Bagarićem i fra Radovanom Petrovićem.⁶ U jesen 1943.

¹ Arhiv Provincije, osobni karton; *Imenik franjevacu*, str. 65., br. 577. Usp. A. NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524. – 1945.*, Mostar, 1992., str. 153.

² A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 418.

³ Arhiv Provincije, SP, sv. 125, f. 113.

⁴ R. Petrović djelovao je u nekoliko hercegovačkih župa te punih 18 godina u Slanom. Doprinosio je izgradnju veličanstvene crkve sv. Jakova u Međugorju, u Slanom sagradio novo samostansko krilo, a gradio je i na drugim župama. Preminuo je u Zagrebu 28. kolovoza 1992. Pokopan je na Novom groblju na Humcu (A. NIKIĆ, † Fra Radovan Petrović, *Mir i dobro*, br. 1/1992., str. 72; V. K(OZINA), Fra Radovan Petrović, *Naša ognjišta*, br. 10/1992., str. 17).

⁵ Lj. Rupčić bio je poznati svetopisamski stručnjak i duhovni pisac. U komunističkim zatvorima proveo oko pet godina. Doktorirao je teologiju Novoga zavjeta. Na Franjevačkoj teologiji u Sarajevu predavao je punih 30 godina (1958. – 1988.). Bio je definator Hercegovačke franjevačke provincije u dva navrata, pročelnik studija i odgojitelj bogoslova u Sarajevu. Po povratku u Hercegovinu (1988.) najviše je djelovao u Međugorju. Bio je duhovnik časnih sestara u Međugorju (1994. – 2003.). Bio je član Teološke komisije pri BKJ (1968. – 1981.). Preveo je Novi zavjet s izvornika na hrvatski jezik, a prijevod je doživio brojna izdanja. Objavio je brojne knjige i članke na hrvatskom i stranim jezicima. Preminuo je u Mostaru, u bolnici, 25. lipnja 2003. Pokopan je na Novom groblju na Humcu (// Fra Ljudevit dr. Rupčić, *Mir i dobro*, br. 2/2003., str. 42. – 50; Ž. ILIĆ, Dr. fra Ljudevit Rupčić (1920. – 2003.), *Kršni zavičaj*, br. 36/2003., str. 154. – 158; // Proslavljena 50. obljetnica svećeništva dr. fra Ljudevita Rupčića, *Mir i dobro*, br. 4/1996., str. 37. – 58; G. MIOČ, Zlatomisnički jubilej dr. fra Ljudevita Rupčića, *Naša ognjišta*, br. 1-2/1997., str. 13; A. NIKIĆ, Fra Ljudevit Rupčić – zlatomisnik, *Framost*, br. 7/1996., str. 8. – 9).

⁶ Izvještaj prefekta studenata fra Dobroslava Šimovića o školskom uspjehu i vladanju studenata od 10. veljače 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 139, f. 108-109).

prešli su u Mostar, ali tu su, čini se, ostali manje od godinu dana. Naime, zbog bombardiranja Mostara, provincijal je odlučio da bogosloviju izmjesti u zaštićenija mjesta. Dobar broj bogoslova premješten je tako u Veljake, gdje se nalazila prostrana župna kuća, a mjesto je bilo daleko od borbenih djelovanja. Tako je provincijal fra Krešimir Pandžić 11. ožujka 1944. javio fra Slavku Luburiću, veljačkom župniku, da mu dolazi bogoslov fra Svetislav Markotić. Isto mu tako poručuje da pripravi rezidenciju za dolazak bogoslova, no ne zna se kad će oni točno doći iz Mostara jer treba organizirati prijevoz.⁷ Fra Svetislav je došao u Veljake svakako prije 11. ožujka. Fra Jerko Mihaljević, prefekt bogoslova, izvješćuje provincijala da je s bogoslovima preko Cerna sretno stigao u Veljake u 1 sat iza ponoći 10. na 11. ožujka. Tamo su zatekli bogoslove fra Svetislava Markotića i fra Eugena Tomića. Šalje i popis živežnih namirnica i sjemenišnih stvari koje su ponijeli sa sobom.⁸ U Veljacima se nalazilo 13 bogoslova: fra Blago Brkić, fra Bosiljko Kordić, fra Lujo Milićević, fra Urban Pavković, fra Eugen Tomić, fra Stanko Vasilj, fra Darinko Mikulić, fra Radovan Petrović, fra Ljubo Zorić, fra Krešimir Jukić, fra Ivo Bagarić, fra

Svetislav Markotić i fra Ljudevit Rupčić. To znamo na temelju jednog njihovog dopisa provincijalu u kojem traže da se župnika fra Slavka Luburića premjesti iz Veljaka.⁹

Zbog ratnih prilika trojica bogoslova oslobođena su dobne zapreke te u razmaku od samo nekoliko dana primiše sva tri reda: subđakonat, đakonat i prezbiterat. Fra Ivo Bagarić, fra Svetislav Markotić i fra Radovan Petrović ređeni su nakon treće godine studija iako je svećeničko ređenje bilo uobičajeno nakon četvrte godine studija.¹⁰ Za njihovo ređenje bilo je potrebno prethodno glasovanje o podobnosti pa njihov prefekt fra Jerko Mihaljević 25. lipnja 1944. izvješćuje provincijala o trojici kandidata o kojima se treba izjasniti glasovanjem te da će ređenje biti u Vitini. Provincijal stoga naređuje da se sastavi profesorski zbor za glasovanje. Uskoro je stiglo pozitivno izvješće o glasovanju.¹¹ Nakon što su 2. srpnja 1944. u Vitini zaređeni za svećenike, provincijal je uskoro naredio premještaj bogoslova iz Veljaka po drugim župama: opasnost od zabiokovskih partizana postala je prevelika jer su Veljaci bili veoma blizu tom partizanskom leglu. Trinaest bogoslova trebalo se premjestiti u župe Čerin, Gradniće,

Mostarski Gradac, Tihaljinu, Drinovce, Rasno i Ružiče, dakle što dalje od bojišnice. Fra Svetislav, mladomisnik i student, trebao je poći u Tihaljinu.¹² On se doista odmah uputio i došao u Tihaljinu, gdje je župnik bio fra Marijan Zubac. To je, međutim, stvorilo nepredviđene poteškoće. Naime, župnik fra Marijan je već 11. kolovoza pisao provincijalu da mu je stigao mladomisnik fra Svetislav, da je s njim zadovoljan, ali da za njega nema ni kreveta ni pokrivača te moli da bi se potrebne stvari uzele iz sjemeništa na Humcu jer tamo kreveti sada ionako ne trebaju. Moli, dakle, da mu se posude dva dobra kreveta s Humca sa slamnjačama i ogrnjačima. On sam nema ni odijela ni obuće. Teško mu je uvijek prosjačiti, ali mora jer je došao u praznu kuću i gol i bos. Nastavlja: »Ne mogu gledati da o. mladomisnik leži u štali i na golu podu, a ne mogu uvijek ni po selu zaimati ogrnjače!«¹³ Provincijal se u svom odgovoru čudi da kuća nema kreveta te da fra Marijan nije mislio na sebe pa je ostao bez odjeće i obuće.¹⁴

Ipak ni u Tihaljini fra Svetislav nije ostao dugo – možda do rujna ili listopada 1944. Nakon toga su se bogoslovi smjestili u župnoj kući na Čitluku. No, uskoro su

⁷ Arhiv Provincije: SP, sv. 142, f. 226.

⁸ Dopis provincijalu od 20. ožujka 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 148, f. 152-154 – pogrešno poredano!).

⁹ Bogoslovi iz Veljaka pisali su o tome provincijalu 10. svibnja 1944. Navode da župnik fra Slavko uopće nije u stanju vršiti svoju službu. To javljaju radi dobra njih u Veljacima, ali onda i cijele Provincije. »Ovdje nema nikakvih ličnih interesa, nego samo razlozi dobra i časti.« Trojica posljednjih nisu potpisala zahtjev bogoslova (Arhiv Provincije, SP, sv. 143, f. 33).

¹⁰ Izjave navedenih kandidata pred ređenje od 24. lipnja 1944. te dispensa na latinskom jeziku od 30. lipnja 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 143, f. 121-126a).

¹¹ Mihaljevićev dopis provincijalu od 25. lipnja; provincijalova naredba o glasovanju od 30. lipnja; izvještaj o glasovanju od 1. srpnja 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 143, f. 231-232).

¹² Provincijalova naredba bogoslovima od 8. kolovoza 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 143, f. 445)

¹³ Arhiv Provincije, SP, sv. 144, f. 35..

¹⁴ Provincijalov dopis od 12. kolovoza 1944. (Arhiv Provincije, SP, sv. 144, f. 36).

se borbe primakle i Čitluku pa su bogoslovi (možda već u prosincu 1944.) odatle pobjegli.

Fra Blago Brkić i fra Svetislav našli su se na Širokom Brijegu. Fra Blago o tim danima piše: »Odlučio sam zajedno s fra Svetislavom Markotićem ići među partizane, pa što bude. Mislim da smo samo dva dana ostali na Širokom Brijegu. Odlučili smo preko Rasna i Grljevića, pa preko Vitine i Grabovnika, njegova rodnog mjesta, ići na Humac.« Na putu su svratili u Vitinu, gdje su prenoćili kod fra Janka Bubala i fra Stanka Vasilja. Sutradan su produžili na Humac: »Na putu se rastadosmo. On je svratio roditeljima, a ja produžio na Humac.«¹⁵

Čini se da upravo iz toga vremena potječe i bilješka fra Janka Bubala: »Nekako 20. prosinca (1944., op. R. J.) rasni zločinac OZNE Ante Barbir susreo je negdje fra Svetislava Markotića i pod kaznom smrti zadužio ga za Misu na sami Božić u neposlušnoj Kapel Mahali (dio župe Klobuk koji je bojkotirao izgradnju nove župne kuće u Klobuku, op. R. J.). Ali kako je fra Svetislav bio jedan zaista svet "jogunica", rekao je Barbiru u lice da on to nikako ne će učiniti. I, u tome raspoloženju, na sami Badnjak, izljubio se s nama (u Vitini, op. R. J.) i sam se u svom habitu i franjevačkom plaštu zaputio prema Širokom Brijegu. Gledali smo, ožalošćeni, za njim sve dok ga je nestalo

Tanka je nit između života i smrti. Dovoljan je samo jedan korak za prijeći je.

iza oštrogabrijega (nije ni išao cestom!) iznad naše kuće. To je bio posljednji pogled njegovog plemenitog lika

do konačnog susreta u Eshatonu.«¹⁶

U siječnju 1945. provincijal je odredio da svi bogoslovi trebaju nastaviti sa spremanjem i polaganjem ispita: »Bogoslovi nastanjeni u Čitluku i Čerinu nastavljaju

12
20

Nakladni zavod Matice hrvatske

Janko Bubalo

Apokaliptični dani

Naslovnica knjige koja donosi i važne podatke o pogubljenju hercegovačkih franjevaca.

¹⁵ B. BRKIĆ, *Od Hercegovine do Konga*, str. 13. – 14.

¹⁶ J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 122. (usp. i str. 120).

učenje bogoslovnih predmeta, premda su uslovi nepovoljni. Jednako i oni u Sarajevu. Ostali su kojekuda razsijani, i ne uče, nemaju redovitu nastavu.« Stoga je uprava, da se disciplina ne uništi, odlučila da zajednički rade, dakle da bogoslovi fra Darinko Mikulić, fra Eugen Tomić, fra Krešimir Jukić, fra Svetislav Markotić, fra Ante Majić, fra Ljudevit Rupčić, fra Domagoj Milićević, fra Edo Magzan odmah dođu u Mostar i nastave redovito učenje bogoslovnih predmeta, a da se đaci-klerici: iz Konjica Bogomir Barišić i Rudo Jurić, iz Gorice Hrvoje Prlić i Dinko Vlašić odmah vrate na Široki Brijeg, gdje će s drugim kolegama nastaviti učenje gradiva za 7. i 8. razred klasične gimnazije. »Svi pretpostavljeni neka strogo paze na doslovno, točno i savjestno vršenje propisa i pravila za bogoslove i đake. Neka se s nastavom počne 15. siječnja, bez obzira jesu li se svi okupili.«¹⁷

Smrt

Teško je danas reći kada i kamo se fra Svetislav uputio iz Mostara i kojim je putem dospio u Sloveniju i vjerojatno u Austriju. Svakako, poznato je barem toliko da je na povratku ubijen u mjesecu svibnju 1945. negdje u Mariboru ili okolici.¹⁸ O tome svjedoči i časna sestra E. B., koja je 1945. bila na službi u Mariboru. Ona je fra Svetislava vidjela negdje između 15. i 21. svibnja 1945. u partizanskom logoru u Mariboru. To je svakako moralo biti nakon povratka s austrijske granice nakon što je britanska vojska, protivno svim vojnim i općeljudskim pravilima ponašanja, hrvatske vojnika i civile koji su se predali njima – vratila natrag partizanima iako su znali da će ovi nad njima izvršiti masakr. Sestra je upamtila toliko da je fra Svetislava vidjela u nedjelju i da mu je bilo žao što on – mladomisnik – ne može toga dana slaviti sv. misu. U istome je logoru vidjela i fra Luju Milićevića. Otišla je i sutradan da ih vidi, ali ih nije bilo.¹⁹ Svoj su život najvjerojatnije završili u jednome od velikih protutenkovskih rovova u blizini Maribora. »Tu leže i kosti ovog mladog i idealnog svećenika, koji je poput svakog mladomisnika bio pun ideala. Pred njim

je bio život! Planirao je kako će raditi za Boga, ljude i svoju dragu Hrvatsku, da ona bude Božja Hrvatska. Stari fratri kažu da je takav bio i kao sjemeništarač. Bio je kreposna života i već je kao klerik pokazivao izuzetan stupanj svetosti, pobožnosti i franjevačke poslušnosti. I, evo, u času kad je planirao kako će svoj život dati za Boga, za Crkvu i neumorno raditi za spas neumrlih duša, nije ni sanjao da ne će provesti godine, nego tek mjesec svećeničkog života i da će mu Bog nakon 10-ak mjeseci svećeničkog života udijeliti palmu mučeništva.«²⁰

Njegov kolega fra Hadrijan Sivrić rekao je o fra Svetislavu: »Volio je molitvu i često je sam molio u kućnoj kapelici. Pred Svetohraništem je češće klečao i molio. On nije znao povisiti ton ili se s nekim svađati kao što je to običaj kod dječaka tih godina. Bio je jednostavan, ponizan, drag svakome. Odskakao je od drugih kolega i u učenju, i u vladanju, i u duhovnom životu. Osobito se je to opazalo iza godine novicijata. Što se više približavao dan njegova svećeničkog ređenja, to je i on sve to više prikupljao i proživljavao darove Duha Svetoga da postane što sličniji svome Učitelju i uzoru Isusu Kristu.«²¹

¹⁷ Provincijalov dopis upravama samostana u Mostaru i Š. Brijegu od 13. siječnja 1945. (Arhiv Provincije, SP, sv. 149, f. 10).

¹⁸ Arhiv Provincije, osobni karton.

¹⁹ Svjedočanstvo u Arhivu Vicepostulature na Humcu.

²⁰ A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 444.

²¹ Iskaz fra H. Sivrića od 20. svibnja 2008. (Arhiv Vicepostulature na Humcu).

Dekret pape Urbana VIII. U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesa« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«, II., 2 (3)

Nakladnik:

Vicepostulatura postupka mučeništva
»Fra Leo Petrović i 65 subraće«

Glavni i odgovorni urednik:

fra Miljenko Stojić, vicepostulator

Lektura i korektura:

Zdenka Leženić

Adresa:

Vicepostulatura, Trg sv. Ante 1,
88320 Ljubuški – Humac, BiH;
Vicepostulatura, pp, 20352 Vid, RH
tel.: (039) 832-582
faks: (039) 832-585
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

Grafički prijelom i tisak:

FRAM-ZIRAL, Mostar

Glasilo izlazi polugodišnje:

siječanj i srpanj

Godišnja pretplata:

BiH 6 KM, RH 24 KN,
EU 6 EUR, SAD i Kanada 10 USD

Slanje pretplate i dobrovoljnih priloga (s naznakom za što):

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank:
žiroračun: 33 8100 2 20234 8065
devizni račun: SWIFT: UNCRBA 22;
IBAN: Ba 393380604818137482

Cijena pojedinog primjerka:

3 KM; 12 KN; 3 EUR; 5 USD

ISSN: 1840-3808

Riječ urednika fra Miljenko Stojić

Dragi čitatelji!

Lijepo je ponovno se naći zajedno. Pola godine je prohujalo kao u trenu. Naravno, puno se toga i učinilo, što ste mogli redovito pratiti preko naših internetskih stranica koje smo obnovili pa se nadam da vam je bilo ugodnije njima ploviti. Preostaje nam još ih više napuniti sadržajem tako da postanu prepoznatljiv portal glede pobijenih hercegovačkih franjevac. Ovom prilikom zahvaljujem svima onima koji su nam u tome pomogli i pridonijeli povezivanju drugih s našim stranicama.

Kroz proteklo vrijeme nipošto nismo zanemarili prikupljanje svjedočanstava još živućih svjedoka. Hvala Bogu, uspijevamo pronaći ne samo one koji prema nečijem pripovijedanju nešto znaju o tim događajima, nego i one koji su izravno nazočili nekom događaju. Izabrane dijelove određenih svjedočanstava, uz izričito dopuštenje svjedoka, počinjemo polako donositi i na stranicama ovog našeg glasila.

Novost koju smo od zadnjeg broja glasila uveli jest znanstveni simpozij. Održan je 17. svibnja u franjevačkom samostanu na Širokom Brijegu. Nadamo se da će postati tradicionalan i tako pridonijeti saznavanju istine o ubijenim hercegovačkim franjevcima, ali i o vremenu u kojem se sve to dogodilo. Oni

koji su nazočili, kao i oni koji su o svemu čitali na našim internetskim stranicama, jamstvo su da je namisao pala na plodno tlo. Simpozij su popratila i javna glasila na čemu im hvala.

Polako popunjavamo i riznicu predmeta koji se odnose na ubijene fratre. O mnogima još nemamo ništa. Zbog toga molimo sve one koji nešto posjeduju da nam to jave. Predmete ćemo snimiti i zapisati kod koga se nalaze, a na vlasnicima je hoće li ih ili ne jednoga dana darovati Vicepostulaturi koja će ih brižno čuvati i po potrebi izložiti, odnosno govoriti o njima.

I na kraju, zahvaljujem vam na širenju istine o pobijenim hercegovačkim franjevcima. Što o njima mislite, možete ne samo izreći dopisom nego i upisom u Knjigu uspomena koja se nalazi na našim internetskim stranicama. Na taj će način vaš zapis biti dostupan i drugim čitateljima pa će se i sami možda odvažiti izreći svoju misao. Naravno, ako ste na zagovor ubijenih franjevac dobili neku milost, što prije nam to javite. Takvi znakovi zacijelo su potvrda njihove svetosti.

Ako Bog dadne, ponovno ćemo se susresti u siječnju. Vjerujem da ćemo imati o čemu pričati.

Mir i dobro!

IZ SADRŽAJA

Iz ljetopisa	4	Razgovor	33
Podsjetnik	9	Pobijeni	37
Povijesne okolnosti	18	Odjek u umjetnosti	54
Stratišta	30	Izdavaštvo	55
Svjedočenje	32	Darovatelji	55